

Nepoznati autor: *Obitelj Hellenbach*, albumska fotografija, oko 1906.

(slijeva nadesno: Madda Papadopoli-Aldobrandini udana kneginja Potenziani-Špada iz Rietija; Ambroz Vranyczany-Dobrinović, vlasnik Bedekovčine Gornje; Agatha Hellenbach, Helena Hellenbach, Gisela Hellenbach, Klotilda Hellenbach rod. Jelačić von Bužim, Fanny von Hellenbach udana Kulmer, opat Matija pl. Perić, župnik u Mariji Bistrici, Gottfried Hellenbach, Marija Hellenbach rod. Dessewffy, Dionis Hellenbach i Helena Hellenbach udana Papadopoli)



Izložba "Fotoalbumi obitelji Hellenbach"

18 albuma Hellenbachovih

Najstariji poznati predak Jeremija živio je u rudarskom gradu Kremnice u Slovačkoj, a 1643. godine dodijeljeno mu je pravo na promjenu prezimena u Hellenbach; 1651. dobiva i barunat

Napisao: **Slavko Štek**

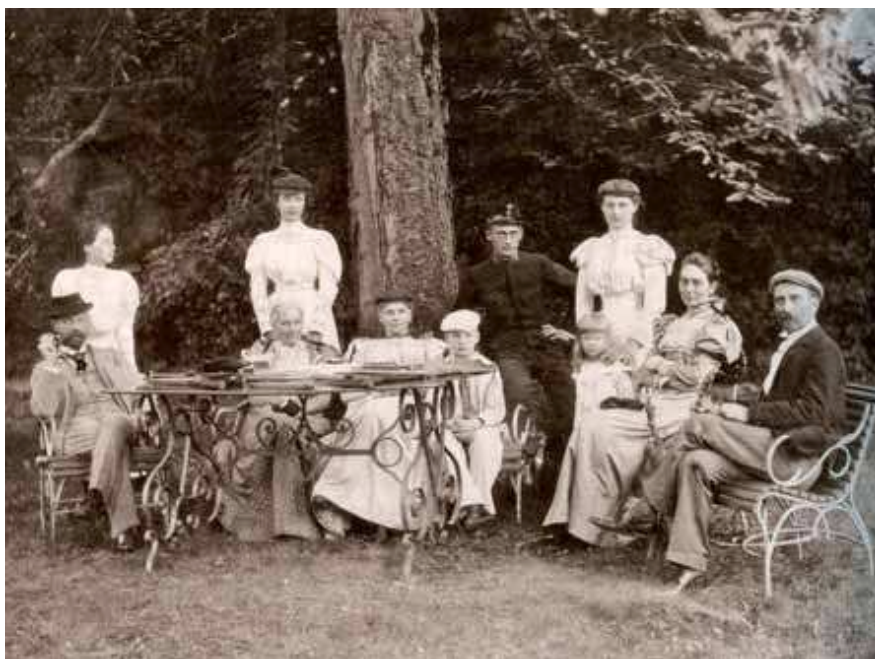
Foto: **Iz albuma obitelji Hellenbach**

UMuzeju grada Zagreba tijekom srpnja i kolovoza trajala je izložba "Fotoalbumi obitelji Hellenbach".

Ideja o izložbi rodila se u svibnju 2003. godine, prigodom posjeta članova društva Kajkavskog spravišča dvorcu Hellenbach u Mariji Bistrici, kad je u biblioteci dvorca otkriveno osamnaest obiteljskih fotoalbuma. Sljedeće godine snimljen je niz pojedinačnih, uramljenih i ostakljenih fotografija na zidovima dvorca, kao i fotografije pronađene u kutijama. Godine 2005. slijedilo je presnimavanje svih fotoalbuma, a 2006. i njihova inventarizacija. Tijekom 2007. i 2008. godine restaurirani su najugroženiji albumi. Nakon arhivskih istraživanja izabrane su fotografije, određujući kronološki slijed tema. To je i sadržaj teme broj 1 pod naslovom Osvit.

Obitelj: slovačko porijeklo

Tema broj 2 – Obitelj - donosi rodoslovno stablo obitelji Hellenbach, koje pokazuje mušku liniju predaka s naznakama



Elizabeta Drašković: Marija Bistrica, dvorac Hellenbach, *Skupni potret obitelji Hellenbach-Drašković*, albumska fotografija, 1898.

(slijeva nadesno: Lazar Hellenbach, Vera Papadopoli, Marija (Madda) Papadopoli, Klotilda Hellenbach, Ida Drašković rod. Cavriani, Josip Drašković (Pepi), Ljudevit Drašković, Elizabeta Drašković, Nikola Karapanda (Bubi), Helena Hellenbach udana Papadopoli i Josip VI. Drašković)



Elizabeta Drašković: Vojni manevri (Komin, Bisag, Breznica), Topništvo na tržnom trgu u Kominu, albumska fotografija, 23. - 25. 8. 1900.



Elizabeta Drašković: Dvorac Bisag, Kapela sv. Florijana (pogled prema svetištu), albumska fotografija, 1904.



Elizabeta Drašković: Dvorac Bisag, Kuhinja i kuharice Mette i Etell, albumska fotografija, 1904.

godina rođenja i smrti pojedinih članova obitelji sve do naših dana. Rodoslovno je stablo prikazano u sažetom grafičkom obliku s grbovnicom koja se postupno proširivala vjenčanjima i ženidbama, ali i opisno, uz niz pojedinosti iz života predaka obitelji.

Obitelj Hellenbach von Paczolay potječe iz Slovačke, gdje se pojavljuje početkom 16. stoljeća pod prezimenom Čeh. Najstariji poznati predak Jeremija živio

je u rudarskom gradu Kremnice, pa se rudarski simboli nalaze već u prvom obiteljskom grbu. Jeremiji je 1643. godine dodijeljeno pravo na promjenu prezimena u Hellenbach, a 1651. godine dobiva i barunat. Njegov sin Johann Gottfried, oženjen barunicom Willhelminom Falkenstein, postao je carski tajni savjetnik i stekao velika imanja.

Obitelj Hellenbach došla je prvi put u Hrvatsku za života Lazara, rođenog na



Elizabeta Drašković: Selo Berenec kod Bisaga, Seljačka obitelj, albumska fotografija, 1898.

obiteljskom dobru Paczolay u Mađarskoj. Njegov otac Vilim je 1825. godine oženio kćer slavenskog velikaša Adamovića-Čepinskog. Žena mu je donijela u miraz posjed Svetu Helenu pokraj Zeline. Lazar se sa ženom, pet kćeri i sinom Dionizom najprije nastanio u Svetoj Heleni, a kad je dvorac nakon potresa izgorio, cijela se obitelj preselila u Mariju Bisticu, gdje posljednji potomci u kontinuitetu žive i danas. Sveta Helena prodana je plemićkoj obitelji Mikšić.

Korijeni: Lazar von Hellenbach

U temi broj 3 – Korijeni - riječ je o tri ponosne žene i dva odlučna muškarca koji svojim gestama, djelovanjem, namjerama i ponašanjem žele ukazati na korijene obitelji Hellenbach. To su Marija (Mariska), rođ. grofica Dessewffy, supruga Dionisa von Hellenbacha, koja kao tridesetogodišnjakinja bez predrasuda odijeva rudarsku uniformu, kako bi podsjetila na Jeremiju, najstarijeg pretka obitelji, koji je živio u rudarskom gradu Kremnici u Slovačkoj. Zatim, Helena Karapanda (Crna), kći iz drugog braka Zdenke von Hellenbach i generala Nikole Karapande, koja ne samo da nastoji pronaći ostatke Svete Helene, prvog obiteljskog dvorca, već želi spasiti i kip svete Helene iz istoimene kapelice.

Tu je i Lazar von Hellenbach, političar (zastupnik u Hrvatskom saboru od 1861. do 1868.), filozofski pisac (učenik Arthura Schopenhauera) i publicist koji zasigurno ▶

▶ stoji u središtu obitelji. Njegovom ženidbom s Klotildom Jelačić od Bužima, rođenjem mnogobrojne djece te njihovom udajom i ženidbom, obitelj se znatno proširuje, dolazeći u rodbinske veze s obiteljima Jelačić-Sermage, Papadopoli-Aldo-brandini, Kulmer, Dessewffy, Vranycany-Dobrinović. Njegova supruga donosi mu u miraz ne samo dvorac u Mariji Bistrici, već i palaču u Sjemenišnoj ulici broj 3 (danas Vranycanyjevoj) u Zagrebu, srušenu 1941.

Na kraju, Zdenko Hellenbach (umro 1979.), jedan od posljednjih muških članova obitelji, kapetan duge plovidbe ratne mornarice Austro-Ugarske i prijeratne Jugoslavije, koji je, ishodišći da dvorac s okolnim parkom dođe na popis spomeničke baštine (nulte svjetske kategorije), najzaslužniji za njegovo očuvanje u ratnim i poratnim godinama.

Ovom dijelu izložbe pridodana je back-projeksijska sadašnjeg stanja dvorca, uz objašnjenje njegovih morfoloških i stilskih karakteristika. Teme 1 do 3 prati ukupno 133 originalnih litografija, koloriranih litografija, akvarela, štafelajnih slika i fotografija te uvećanih reprodukcija fotografija.

Život na ladanju: teta Madi

U temi broj 4 – Život na ladanju - prostorno i sadržajno najvećem dijelu izložbe (otprilike 226 fotografija i presnimaka fotografija), otkrivamo novo ime amaterske fotografije u Hrvatskoj, neudanu plemkinju Elizabetu, groficu od Trakošćana (1881.-1962.). U daljem je rodu s obitelji Hellenbach, ali istodobno i njihova draga prijateljica, od milja u krugu obitelji nazvana teta Madi. U njenom fotoalbumu signiranom "Hell. Fa. III" nalazimo fotografije koje je snimala između 1896. i 1916., najprije na imanju svojih roditelja u dvorcu Bisag (neprocjenjive fotografije unutrašnjosti dvorca), u dvorcima Erdödyjevih u Mađarskoj i dvorcu Hellenbachovih u Mariji Bistrici, zatim u dvorcima Pejačević u Našicama (nekoliko iznimnih fotografija Dore Pejačević), u Zagrebu i na putovanju Ameri-



Elizabeta Drašković:
New York,
Pogled prema
Flatironu, najstarijem i
najslavnijem neboderu
(grad. 1905.),
albumska fotografija,
1907.

Elizabeta Drašković: Park dvorca u Našicama, Dora Pejačević
naslonjena na brezovu ogradu, albumska fotografija, 1904.

kom (New York, Nijagarini slapovi s Teslinom hidroelektranom).

Osim Elizabete Drašković, paralelno pratimo život i druge neudane plemkinje Giselle von Hellenbach (rođ. 1857.). Udajom njene starije sestre Helene von Hellenbach za grofa Nikolu Papadopoli Aldo-brandinija, Giselli i mlađoj sestri Marijani otvaraju se mogućnosti povremenih putovanja na sjever Italije (od 1898. do 1910.). Helenin suprug grof Nikola bio je senator Kraljevine Italije, izdanak prastare talijanske porodice koja je u Veneciji posjedovala nekoliko glasovitih Palazza Papadopoli, u Rimu nekoliko divnih palača, a imanja i vile u San Polo di Piave u gornjoj Italiji. Gisella je sastavila svoj fotoalbum signiran "Hell. Fa. XVII", pomno u njega lijepeći fotografije, nažalost nepoznatih fotografa.

Sačuvana slika: portreti

Konačno, u temi broj 5 pod naslovom Sačuvana slika ulazimo u svijet svih osamnaest fotoalbuma obitelji Hellenbach, predstavljajući ih svakog posebno. U njima

opažamo apsolutnu dominaciju portreta na posjetnici i kabinet-formatu, u vremenu u kojem fotografski atelijer postaje novo mondano mjesto susreta (primjerice, Pommerov na Griču nakon 1860.). Staro plemstvo ulazi u atelijer da potvrdi svoj položaj, a novo građanstvo da učvrsti novi status. Stoga zamjećujemo kako se u svakom fotoalbumu obitelji Hellenbach konstituira pamćenje skupine. U njima nalazimo čudne odnose, fotografije osoba koje su veoma bliske, ali i fotografije osoba koje su veoma udaljene, ne samo u rodbinskom, već i u društvenom rangu.

Važno je da su albumi izvorno složeni. Oni se iskazuju svojom vanjštinom, unutrašnjošću, izvornošću i funkcijom. Najbrojniji fotoalbumi obitelji Hellenbach su tzv. obiteljski albumi i albumi s portretima.

Temu broj 5 prati elektronički katalog sa 302 fotografije (domaćeg i stranog plemstva te građanstva) koji se pretražuje po albumima, istodobno na izložbi u obliku multimedijskog kioska (na početku) i back-projeksijske (na kraju). ●

Multimedije na izložbi ostvarila je mr. sc. Maja Šojat-Bikić, a autor likovnog i prostornog oblikovanja bio je arhitekt Željko Kovačić.